

УДК 330

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Невідома Л.О., Марченко О.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

У статті проведений аналіз розвитку ринку пластикових карток в Україні. Приділено увагу перспективі розвитку карткового ринку, збільшенню і активного розвитку безготівкових розрахунків в державі. Розглянуті існуючі заходи, щодо збільшення держателів карток та збільшенню безготівкових розрахунків у ПАТ КБ «Приватбанк».

Ключові слова: картки, платіжні картки, ПАТ КБ «Приватбанк», безготівкові платежі, емісія карток, платіжні термінали, банкомати, готівкові розрахунки.

Постановка проблеми. За останні роки активно розвивається використання провідними банками та іншими фінансовими установами можливостей Інтернет, що вплинуло на динаміку росту фінансових потоків, та збільшенню кількості безготівкових платежів. Ринок платіжних карток та сучасні платіжні системи у ХХІ столітті являються важливою частиною економічної і фінансової інфраструктури будь-якої країни, а тому постійно перебувають у процесі вдосконалення та активного розвитку. Активне використання електронних платежів та платіжних карток поступово витісняють готівкові розрахунки. Ефективність і надійність платежів, швидкість здійснення розрахунків являються в даний період часу важливим, турбуючим банки, фінансові установи та їх контрагентів питанням. Саме тому, електронні гроші, платіжні картки, смарт-картки займають значну частину ринку. А підвищення ефективності банківського сектору країни, шляхом постійного аналізу ефективності операцій з платіжними картками – одна з актуальних, гострих, складних і важливих проблем, яка є на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічними, методичними та організаційними питаннями аналізу операцій банків з платіжними картками в Україні займається обмежене коло вітчизняних науковців. Серед них такі вчені, як: Т. Д. Косова, О. Заєць, І. Коваль, А. Поліщук, С. П. Поліщук, В. Харченко, С. В. Криворучко, А. М. Герасимович, О. А. Шевчук. Слід зазначити, що на розвиток методики аналізу ефективності діяльності банківської системи суттєвий вплив мають праці науковців, які займаються загальними питаннями економічного аналізу Г. В. Савицької, С. Ю. Буєвича, О. Г. Королева, В. С. Марцина, О. Д. Виварця, Л. О. Примости, Г. О. Холодного, Г. Л. Монастирського, В. І. Щелкунова, О. О. Вороніна, З. І. Щибиволка, М. Г. Чумаченка, О. О. Чуб.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальним залишається питання створення більш якісних шляхів розвитку безготівкових розрахунків, а також забезпечення безпеки безготівкових розрахунків та використання платіжних карток у різних системах розрахунків, адже саме зараз банки все більше уваги приділяють новому перспективному напрямку бізнесу – безготівкових розрахунків, який років через п'ять, а тим більше через десять буде домінуючим в Україні.

Мета статті. Наведена робота спрямована на розробку методичних питань аналізу ефек-

тивності операцій з платіжними картками, як основної інформаційної бази прийняття управлінських рішень у процесі побудови стратегії розвитку діяльності банків на картковому ринку за сучасних умов розвитку банківської системи України.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах ринкова економіка України досить швидко прогресує і трансформується. Взаємозв'язки між банками та іншими економічними суб'єктами стають дедалі складнішими. За таких умов все актуальнішим стає питання дослідження розвитку вітчизняної банківської системи.

Останнім часом в Україні зростає кількість банків-емітентів, точок обслуговування, що сприяє збільшенню кількості держателів карток, а також швидкому розвитку та розширенню українського карткового ринку. Крім того, в нашій державі останніми роками спостерігається збільшення кількості термінального обладнання, стійке зростання обсягів безготівкових платежів із використанням карток і знятих із карткових рахунків готівкових коштів, що супроводжується збільшенням кількості активних (діючих) карток. Саме тому, набагато більше банків ведуть політику приросту обсягів діючих карток і стають учасниками карткових програм. Таким чином, ми бачимо, що ринок платіжних карток займає далеко не останнє місце серед таких досліджень [3].

Лідером за кількістю випущених платіжних карток був і залишається ПАТ КБ «Приватбанк». На нього припадає більша половини, а саме 44,1% всіх випущених платіжних карток в Україні. На другому місці йде Ощадбанк з результатом 18,1% і третє місце займає Райффайзен банк Аваль з результатом 5,9%, натомість частка випущених карток іншими банками складає 31,9% на 01.01.2015р. Але у ПАТ КБ «Приватбанк» не тільки багато платіжних карток, банк займає перше місце за частотою їх використання (так, близько 49% всіх платіжних карток, за якими в 2014 році здійснювали операції, припадає саме на ПАТ КБ «Приватбанк»).

Наглядно вищезазначені показники проілюструємо графічно (рисунок 1).

За наступний аналізований період (за 2016 рік) частка випущених платіжних карток ПАТ КБ «Приватбанк» зросла на 5,28% і склала 49,38% від загальної кількості. Натомість частка платіжних карток Ощадбанку зменшилась на 0,8%, а частка платіжних карток Райффайзен банк Аваль збільшилась на 1,12%, досягнувши 7,02% від загальної кількості.

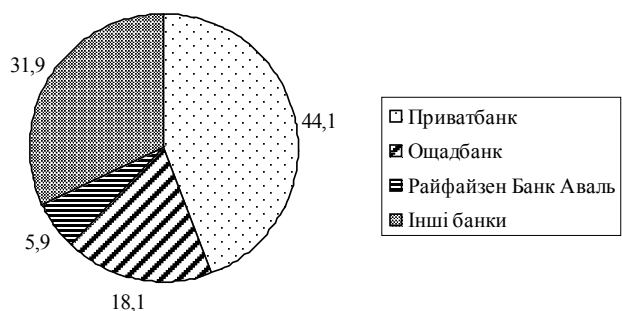

Рис. 1. Структура випущених платіжних карток в розрізі банків станом на 01.01.2015 р.

Джерело: [5]

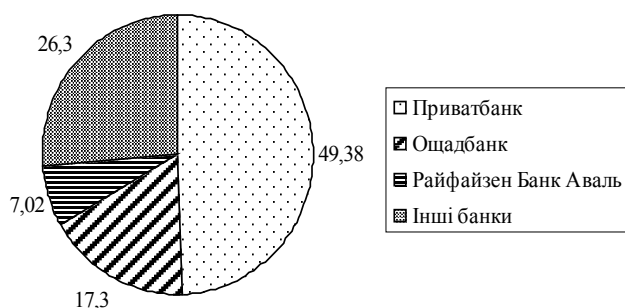

Рис. 2. Структура випущених платіжних карток в розрізі банків станом на 01.01.2016 р.

Джерело: [5]

Частка випущених платіжних карток іншими банками України на 01.01.2016 р. зменшилась на 5,6%, що свідчить про те, що ПАТ КБ «Приватбанк» проводить агресивну політику по випуску і подальшому використанню платіжних карток і розширює географію своєї діяльності, що можна спостерігати і в наступному періоді (рисунок 3).

Підсумовуючи вище зображене, можна зробити висновок, що ПАТ КБ «Приватбанк» займає більшу частку по випуску платіжних карток і за аналізований період нарощує діяльність. Хоча, нарощення кількості платіжних карток – це миттєвий етап. Зараз банки все більше уваги приділяють новому перспективному напрямку бізнесу, який років через п'ять, а тим більше через десять буде домінуючим в Україні [1].

За підсумками аналізованого періоду українці використовували платіжні картки в основному для зняття грошей у банкоматах, хоча надалі спостерігається тенденція до використання карток для розрахунків за товари і послуги.

Так, з 1 квітня 2013 року всі торговельні організації і сфера послуг, за винятком сільської

місцевості зобов'язані мати платіжні термінали для прийому безготівкових платежів за допомогою платіжних карток. Таким чином, мережа банківського самообслуговування ПАТ КБ «Приватбанк» є найбільшою в Україні – кількість встановлених в Україні терміналів перевищила 219 241 одиниць на кінець 2016 року. Надалі ПАТ КБ «Приватбанк» планує встановити ще декілька тисяч «електронних банків»; збільшити кількість терміналів, що працюють цілодобово; запустити термінали самообслуговування з можливістю внесення готівки пачкою для обслуговування малого бізнесу. Зараз банки активно працюють з торговельними мережами і намагаються закріпитися в найбільш масових. В минулому році за допомогою платіжних карток було сплачено товарів на суму 91,5 млрд грн. Це майже в 2 рази більше, ніж за попередній рік. Зростає і кількість використання платіжних карток при розрахунках у торговельних мережах та сума покупки на них.

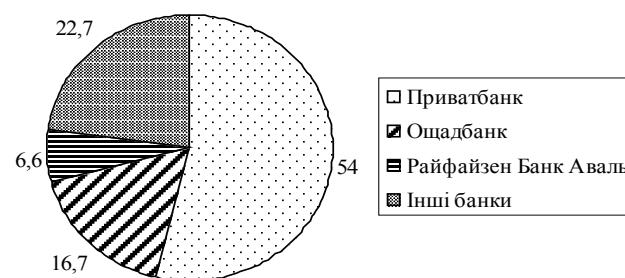

Рис. 3. Структура випущених платіжних карток в розрізі банків станом на 01.01.2017 р.

Джерело: [5]

Так, за аналізований період значно зменшилась кількість платіжних карток в обігу на 12 917 629 шт., або на 18,31%, що свідчить про те, що ПАТ КБ «Приватбанк» не нарощує їх кількість.

Натомість кількість активних платіжних карток також зменшилась, але незначно, – на 653448 шт., що у відносному вимірі склало 1,98%. Проте за останні роки відбулося збільшення кількості підприємств торгівлі та сфери послуг, так, у 2014 році їх кількість становила 123 505 одиниць, а вже у 2016 році їх частка зросла до 145938 одиниць. Станом на 01.01.2017 року ПАТ КБ «Приватбанк» посідає перше місце по загальній кількості карток в обігу та кількості активованих карток серед інших банків системи. Так на перші припадає 44,4%, а на другі відповідно 51,5% від загальних сум. Згідно аналізу проведеного Національним банком України, можна зробити висновок, що за останні роки відбулося значне зростання кількості

Таблиця 1

Дані щодо кількості платіжних карток ПАТ КБ «Приватбанк» та інфраструктури їх обслуговування за 2014-2016 рр.

Період	Платіжних карток (в обігу)*	Платіжних карток (активні)**	Банкоматів	Платіжних терміналів			Підприємств торгівлі та сфери послуг
				Загальна	Торговельних	Банківських	
01.01.2015	70550630	33042496	36596	203810	178875	24935	123505
01.01.2016	59306608	30837750	33334	194478	174293	20185	131264
01.01.2017	57633001	32389048	33783	219241	199796	19445	145938

* – зазначається загальна кількість емітованих банком платіжних карток, термін дії яких ще не закінчився.

** – зазначається загальна кількість емітованих банком платіжних карток, за якими була здійснена хоча б одна видаткова операція за останні три місяці.

Джерело: [4, 5]

підприємств торгівлі, а також сфери послуг, що надають можливість своїм клієнтам здійснювати безготівкові розрахунки. За показниками Національного банку у 2016 році їх кількість зросла більш ніж на 11% (на 14 674 од.) і становила 145 938 од. У 2016 році їх частка в «Приватбанку» становила 72741 одиниці.

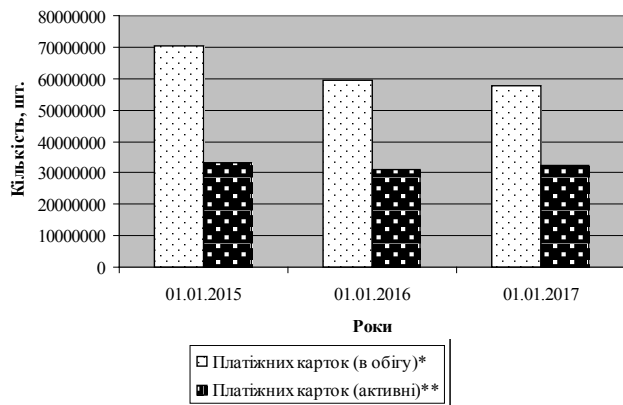

Рис. 4. Кількість платіжних карток в обігу і активних ПАТ КБ «Приватбанк» за період 2014-2016 рр.

Джерело: [5]

Що ж до загальної кількості терміналів, які обслуговують платіжні картки спостерігаються значне зростання їх загальної кількості. Детальна інформація представлена графічно на рисунку 5.

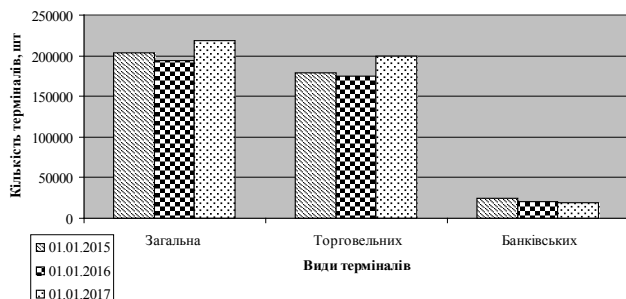

Рис. 5. Кількість платіжних терміналів ПАТ КБ «Приватбанк» за період 2014-2016 рр.

Джерело: [5]

Таким чином, що за аналізований період спостерігається незначний ріст кількості загальних та торговельних терміналів ПАТ КБ «Приватбанк», натомість кількість банківських терміналів зменшилась на 5490 шт., а у відносному вираженні зменшення склало 22,01%.

Цьому банку належить майже 113 тис. платіжних терміналів, а також він має досить розвинену мережу філіалів по всій Україні та надає всі можливі банківські операції.

Хоча в цілому по банківській системі спостерігається збільшення терміналів протягом останніх трьох років. Позитивно є тенденція щодо емісії банками карток із чіпом, кількість яких у загальній кількості платіжних карток порівняно із платіжними картками за іншими видами носіїв інформації збільшилась на 0,5%.

Значне зростання кількості та обсягів безготівкових розрахунків в Україні за результатами 2016 року продемонстрували показники ринку платіжних карток. За 2016 рік обсяги операцій з платіжними картками зросли на 30,6% та становили близько 1 610 млрд. грн., в той час, як і загальна кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, зросла на майже 28% та становила 2 513 млн. шт.

В порівнянні 2014 року з 2016 роком частка безготівкових платежів з використанням карток в Україні значно зросла в 2,24 рази. Якщо у 2014 році вона становила 21% (255,194 млн. грн.), – то за аналізом 2016 року вона перевищила 35% і становила 571,275 млн. грн.), натомість кількість операцій здійснених за допомогою безготівкових розрахунків також зростає (у 2014 році – 879 млн. шт., а на кінець 2016 року – підвищилась до 3061 млн. шт. (ріст у 3,48 рази). До того ж спостерігається протягом аналізованого періоду ріст інфраструктури використання платіжних інструментів ПАТ КБ «Приватбанк».

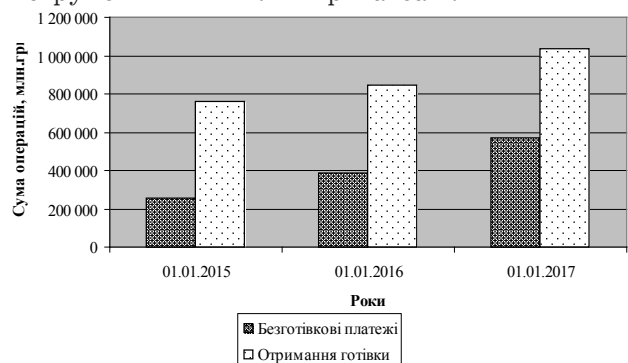

Рис. 6. Сума операцій за безготівковими платежами та отриманням готівки ПАТ КБ «Приватбанк» за період 2014-2016 рр.

Джерело: [5]

Станом на 01.01.2017 р. вона налічувала майже 20492 одиниць банкоматів та 219241 одиниць терміналів в той час, як за 2014 рік їх приріст був менший, адже на 01.01.2015 інфраструктура становила – 193985 одиниць банкоматів та 109060 одиниць терміналів.

ПАТ КБ «Приватбанк» був одним із лідерів серед банків України за кількістю емітованих

Таблиця 2

Сума та кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих ПАТ КБ «Приватбанк» за 2014-2016 рр.

Період	Сума операцій (млн. грн.)			Кількість операцій (млн. шт.)		
	Безготівкові платежі	Отримання готівки	Усього	Безготівкові платежі	Отримання готівки	Усього
2014 рік	255 194	763 841	1 019 035	879	693	1 573
2015 рік	384 795	848 001	1 232 796	1 287	678	1 965
2016 рік	571 275	1 038 985	1 610 260	3 061	1 416	4 477

Джерело: [5]

платіжних карток та ступенем розгалуженості інфраструктури їх обслуговування станом на 01 січня 2017 року. За кількістю платіжних карток та встановлених пристроїв для їх обслуговування у регіональному розрізі найвищі показники демонструють м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. Таким чином, можна зробити висновок, що ринок платіжних карток в Україні розвивається дуже швидко і має стабільний зростаючий характер.

ПАТ КБ «Приватбанк» являється дійсним членом двох найбільших міжнародних платіжних систем VISA і EUROPAY, а також агентом по поширенню карток компанії American Express. Своїм клієнтам він пропонує такі види платіжних пластикових карток, як: VISA Business, VISA Classic, VISA Electron/Plus, VISA Gold, Visa Electron, Visa Platinum, CAM-card, VISA Electron Domestic Eurocard/Mastercard Gold, Cirrus/Maestro; American Express Personal, American Express Gold, American Express Corporate; American Express Platinum.

Загалом протягом останніх років незалежності України спостерігається відносно стала ситуація що до розвитку платіжних карток. Картки в основному використовуються для отримання готівки та проведення безготівкових розрахунків, проте останні протягом останніх трьох років ростуть. Тому не дивно, що процес агітації населення брати споживчі кредити за допомогою платіжних карток посилюється. Сьогодні мало який банк не пропонує своїм клієнтам кредитну платіжну картку. Дуже часто ця послуга пов'язана з наявністю депозиту клієнта в банку і в цьому випадку ставки за такими кредитами на картку пільгові [2].

Також можемо сказати, що розрахунки за допомогою готівки скорочуватимуться з 27% до 23% до 2017 року, а розрахунки за допомогою платіжних карток підвищуватимуться з 29% до 33%.

У вирішенні питання активізації процесу використання в Україні платіжних карток для безготівкових розрахунків очевидне недоопрацювання локальних платіжних систем. Сьогодні життєво необхідною стає реалізація керуючої, спрямову-

ючої, об'єднуючої кредитні організації ролі платіжних систем у цьому питанні. Завдяки цим зручностям які дозволяють отримати пластикові картки вони використовуються повсякчасно.

Перед сучасним картковим бізнесом постає завдання посилення довіри потенційних клієнтів до платіжних карток. В результаті чого зростатиме емісія, яка буде виражена не тільки кількісно, а й якісно. Тобто, на карткових рахунках зможемо бачити залишки, картки використовуватимуться не лише для зняття готівки, а й для розрахунків, а це буде джерелом доходів для банків, що сприятиме розвитку економіки та її стабілізації.

Висновки та пропозиції. Загальні тенденції розвитку карткового ринку України в цілому були позитивними. Зокрема, спостерігалось стійке зростання обсягів безготівкових платежів із використанням карток і знятих із карткових рахунків готівкових коштів, збільшувалася кількість активних (діючих) карток і термінального обладнання. Дедалі більше банків стають учасниками карткових програм, нарощують обсяги діючих карток. На сьогодні в Україні працює 143 банки, які є учасниками внутрішньодержавних платіжних систем, а також міжнародних систем.

Протягом останніх років як в Україні так і в усьому світі спостерігається звуження сфери використання готівки та паперових платіжних інструментів. Натомість зростає кількість платіжних карток. Отже, робота платіжних систем в Україні засвідчує, що картки в основному використовуються для отримання готівки та безготівкових розрахунків, тому надзвичайно важливою є державна підтримка карткового бізнесу – створення необхідних умов для поліпшення структури грошового обігу за рахунок масових безготівкових платежів із використанням карток і скорочення частки готівкових розрахунків. Перехід банківської системи на більш інтенсивне використання пластикових карток у проведенні усіх видів платежів – пріоритетний напрям.

Його чітке і злагоджене функціонування – життєво важливе для економіки будь-якої країни світу, незалежно від її політичної системи чи державного устрою.

Список літератури:

1. Васильченко З.М., Демешко А.В. Розрахунки платіжними картками в Україні: стан, проблеми та перспективи // *Фінанси України*. – 2002. – № 10. – С. 74-79.
2. Дубілет О. Перспективи розвитку карткових продуктів / О. Дубілет // *Вісник Національного банку України*. – 2010. – № 10.
3. Морозова Г.С. Ринок платіжних карток в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи використання / Г.С. Морозова // *Вісник ХНЕУ*. – 2013.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Офіційний сайт Національного банку України України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

Невидомая Л.А., Марченко О.В.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКА НА РЫНКЕ ПЛАТЕЖНЫХ КАРТ

Аннотация

В статье проведен анализ развития рынка пластиковых карт в Украине. Уделено внимание перспективе развития карточного рынка, увеличению и активного развития безналичных расчетов в государстве. Рассмотрены существующие меры, по увеличению держателей карт и увеличению безналичных расчетов в ПАО КБ «Приватбанк».

Ключевые слова: карты, платежные карты, ПАО КБ «Приватбанк», безналичные платежи, эмиссия карт, платежные терминалы, банкоматы, наличные расчеты.

Nevidoma L.A., Marchenko O.V.

Kharkov National University of Civil Engineering and Architecture

ASSESSMENT OF THE ACTIVITIES OF THE BANK ON THE PAYMENT CARDS MARKET

Summary

In the article the analysis of development of plastic cards market in Ukraine. Attention is paid to the future development of the card market, the increase and the active development of cashless payments in the country. The existing measures to increase card holders and increase non-cash payments in PJSC CB «PrivatBank».

Keywords: card, payment cards of PJSC CB «PrivatBank» non-cash payments, card issuance, payment terminals, ATMs, cash.